

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: B. Wesselényi Miklós hűtlenségi bűnpere. Jakab Elektől. (I. közlemény.) — I. Rákóczy György fejedelem levelezése Kassay Istvánnal. (1634—1639.) (II. közlemény.) Közli Szilágyi Sandor. — Az 1541-ben a német birodalomba küldött magyar követek levelei I. Ferdinánd királyhoz. (III. közlemény.) — Gr. Kornis Istvánhoz intézett levelek. (III. közlemény.) — Kolozsvár 1848-iki jegyzőkönyvéből. (XVI. s. befejező közlemény.) — Tárca: Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (XXIII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

kintést megkönnyítik, némely dolgokra nézve fölvilágosítást adnak, tán fokozottabb érdekeltséget is költenek e tájékozó sorok.

Ime, miért irtam e bevezetést.

A ki a tárgyat — e per folyamát — figyelemmel átolvassa, látni fogja, hogy bár azt „hűtlenségi czimen“ indította meg a koronaügyész — a mi felségsértést vagy honárulást foglal magában s törvény szerint fő- és birtokvesztést von maga után — a királyi táblai ítélet „büntető perré“ s a tényt súlyos vétséggé minősítvén: „azt az elkövetőre nézve büntetésül, másokra oktató például három évi fogással kivánta fenyteteni.“ Azon fontos jogkedvezmény, hogy a vádolt szabad lábón védte magát, s ama gyászos következményű tény, hogy a perfolyam négy évre terjedett, az ítéletben nem említett meg.

A vádpontokat a királyi tábla ezekben állapította meg: „alperes 1834. december 9. a Nagy-Károlyban tartott Szathmárvármegyei közgyűlésen avval vádolta a kormányt, hogy 9 millió ember zsirját szivja, nem akarva, hogy a nemesség törvény által segítsen rajtok, hanem arra várakozik, hogy azt mostani állapotában hagyva, a nemesség ellen fölingerelje, és azután ő szabadítsa ki. De akkor jaj a nemességnek, mely szabad emberekből rabszolgákká alacsonyul! — — — Továbbá bebizonyított vádként hozta fel az ítélet, hogy alperes a tehén-fejésről vett példával és egyéb magyarázatokkal rágalmazta a kormányt, és azon helyen, mely a közjó előmozdítására és a hazai institutiók fentartására van szentelve, a törvényes szabadsággal azok felfur-

B. WESSELÉNYI MIKLÓS
HÜTLENSÉGI

B Ű N P E R E.

Jakab Elektől.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉS.

Ha e bűnpert csak ama kor ismerői és szakemberek olvasnák, nem lenne szükség egyébre, mint arra, hogy egyszerűen nyilvánossá tétessék. De én azt hiszem, sokan lesznek, kik azt a tárgy és történeti nagy név iránti benső érdeklődésnél fogva olvasni fogják: tanulni vágyó ifjak, a haza alkotmányát féltő honpolgárok, a magyar névre és szabadságra lelkesülni tudó hölgyek, kikre nézve az átte-

gatására visszaélt, és így a Hármas-Könyv I. és II. r. 3. czimjei ellenére a közalldalom ellen nyilvánosan felkelni bátorzkodott.“

Ezután az ítélet alperest vétkes törekvésekkel vádolja s ezt avval látja bebizonyítottak: „hogy az érintett büntény előtt a pozsonyi ifjuságot, melynek tagjai közül többen bűnösökként elítéltettek, buzdította, később maga is vád alá kerülván, a helyett, hogy józan utra térve, magát törvényesen védelmezze, ellenszegülését folytatta, Lovassy László elítélt bűnös ifjunak vétkes beszédét helyeselte, s ön kárhozatos célját Kossuth Lajoshoz irt ama levelében, melyben azt magasztalja, hogy minden lépése bors-törés volt a német orra alá — elég világosan kifejtette; végre az ítélet alperes vétkességét bebizonyítottak állítja azáltal, hogy Kossuth Lajossal egybeköttetésben volt, bűnperét részint általa, részint személyesen számos törvényhatóságnak megküldötte a végre, hogy az országnak az 1791. 12. t. cikkben mint sarktörvényen alapuló főtörvényszékeit ezen törvény letiprásával független önállásból kiemelve, törvényes ítéletei hozatalában szabályozza. Mindezek — így végződik az ítélet — alperes vétkességét a bűn magosabb fokára emelik — — —.“

A hétszemélyes tábla ítélete három pontban állapította meg alperes bűncselekvényét: „1) hogy Szathmárvármegye közgyűlésén sértő beszédet vagy legalább beszédmondatot és phrasist használt; 2) hogy a pozsonyi ifjaknak a felsőbb hatóságok által kárhozatott társulatával egybeköttetése volt; 3) hogy a fenforgó törvénytelen és büntetést érdemlő cél elérése érdekében Kossuth Lajossal és másokkal egybeköttetésben állott.“

A bírák közül kettő fölmentésre, három az ítélet mérséklésére szavazott, öt az alperest mindhárom föltett kérdésben bűnösnek találta s a kir. tábla ítéletét helyben hagyta, a mi e szerint szózatöbbséggel — mihez az elnök is járult — ítéletképen kimondatott.“

Ez ítéleteket a koronaügyész tulságos büntetés követelésével és nem egy neveltséget gerjesztő bizonyításával szembe állítva, meg kell vallanunk, hogy a bíróság tisztében mérsékletet tanusított, sok alaptalan vádpontot

elutasítva, sok bizonyítást nem véve figyelembe — a mi valóban más sorsra méltó nem is volt — mi által az uralkodó tekintélyét a közvélemény előtt tapintatosan védte. Ennek oka, legfőképen azon hatalmas védelem, a melyet várni lehetett oly alapos törvényismerőtől, minő Kölcsey Ferencz volt, vádlott barátja, b. Wesselényi érdekében, a kit a törvényszékek inkább üldözni, mint büntetni akarni látszottak. Ama remek védírat ugyan is, mely a mű 87-ik lapjától a 306-ig terjed, s a mely a bűnper legragyogóbb momentumát teszi, a vádlott egyenes kérésére lön a fényes nevű költő és szónok által készítve. E mű a művészi alakot mint mesteri technikáját, a védelmi és támadási érvek belső elrendezését és logikáját, mint a retorikai formák és Kölcsey erős dialectikája hatalmas érvelését tekintve, egyike azon classicus magyar véd-beszédeknek, a minőket nem nagy számban bir politikai irodalmunk.

Ráth Mór a „Magyar Nemzet jutányos Családi könyvtára“ czim alatt kiadta 1874. Buda-Pesten „Kölcsey Ferencz országgyűlési Naplója és Wesselényi Védelme“ czimű művét; az első 1—247 lapot tölt be, az utolsó 251—358-at. Az első a nagynevű író és országgyűlési követ pozsonyi országgyűlési följegyzéseit foglalja magában 1832. decz. 11. 1833. aug. 19-ig; az utolsó I—VI rövid szakaszra oszlik, az I-nek czime: Jegyzetek azokból, miknek mondásával Wesselényi vádoltatik.

- II- „ „ „ Wesselényinek beszédebeli intentiójáról.
- III- „ „ „ azokról, mikkel [a kérdéses beszédeken kívül] Wesselényi vádoltatik s főleg a kir. fiskus utolsó replikájára.
- IV- „ „ „ arról, ha Wesselényi perében kifogásokkal élni lehet-e?
- V- „ „ „ a kir. fiskus azon állításáról, hogy a hivatásának nem tettleges feltámadásban van helye.
- VI- „ „ „ Befejezés.

E Naplót és Védelmet elébb Toldy Ferencz, nemzeti irodalmunk tudós Nestora bocsátotta nyilvánosság elé még 1861. ily czim alatt: „Kölcsey Ferencz minden

munkái." Második bővített kiadás. Hetedik kötet. Pest, kiadja Heckenast 1—349 ll. A nyolczadik kötetben volt a Védelem 1—119 lapon, azután Kölcsey többekhez irt levelei 115—295. ll. Az elébbi kiadó — tisztán látszik — hogy az utóbbtól vette át, de sem az, sem ez nem mondják meg: ki adta rendelkezésök alá? Eredeti vagy másolati példányból lön a kiadás? Wesselényié volt-e a kézirat vagy Kölcseyé? Az irodalomnak így is nyereség az. De kérdés: nem fölösleges-e már most a bünper egészben való kiadása, miután annak egy része: a „Védelem“ két kiadásban köz kézen forog? Erre egyszerűen feleletül adható ama logikai elvben levő igazság, hogy a rész az egészet fölöslegessé nem teszi; de sokkal nyomósabb lesz a felelet a Ráth Mór-féle kiadásbeli „Védelem“ név alatt ismeretes töredéknek az általam szerkesztett eredeti bünperben levő teljes védirattal összehasonlítása által.

A Ráth-féle kiadás tesz együtt 107 8-drét oldalt, az általam szerkesztett ellenben 319 ívrétü oldalt sűrű kéziratban, tehát amannál kétszer-háromszor többet; a Ráth-féle kiadásnak 251-től 287 lapig terjedő I-ő szakasza az általam szerkesztett eredetiben a 289-ik lapon kezdődik, — a 288-tól 299 lapig terjedő II-ik szakasz az általam szerkesztettben a 246-ik lapon, — a 300-tól 327 lapig terjedő III-ik szakasz az általam szerkesztettben a 277-ik lapon, a Ráth-féle kiadásban 328-tól 336-ig terjedő IV-ik szakasz az általam szerkesztettben a 87-ik lapon, a Ráth-féle kiadásban 336-tól 353-ig terjedő V. szakasz nálam a 124 lapon látható, végre mindkettőt bezárrja a végén levő „Befejezés.“

A figyelmes olvasó látni fogja ebből, hogy a két kéziratnak már tárgyi besorolása egészen más. A Ráth-féle kiadásban hátul jönnek elé a perfolyam természetere szerint annak elejére tartozó részek, tehát éppen megfordított rendben, így például: a Ráth ur kiadásában — a mint fennebb elé volt adva — a IV-ik szakaszba van sorozva az a kérdés, hogy alperes, védelmére kifogásokkal élhet-e? az V-ik szakaszban a védelem azon ágáról van szó, hogy a hűtlenségnek nem tettleges feltámadásban van helye; pedig a régi magyar

perrendszer ismerője előtt tudva van az, hogy mindkét kérdés a pörfolyam elejére tartozik, egyik mint jogczimet és bíróságot, tehát nem a dolog érdemét illető kifogási ügy-kérdés, másik mint a pernek büntény-czime, tehát éppen magva és ereje.

De tárgyfelosztás, feldolgozás és az alak is a kettő közötti nagy különbségre mutat. A Ráth-féle közlemény száraz, itt-ott darabos, mintegy első odavetett tervezés, míg az, a mit e bünperben vesz az irodalom, egy a tartalomnak a külformával teljes összhangját bizonyító, az alkotás kerekdedségével és szabatoságával bevégeztséget egyesítő, az irány gazdag változatosságában és szépségében szinte culmináló művet birand. Erről az olvasó a két mű egyszerű összehasonlításából meg fog győződni.

Nézetem az, hogy a mit Ráth Mór ur Toldy Ferencz kiadásából utánnomatott, Kölcseynek csak előkészületi jegyzése volt derekas védiratához; igaz, hogy egy-két része kidolgozottabb, bővebb s az egész töredékben felismerhető a későbbi kimerítő alkotásnak mintegy embryoja. De az első általános írói szokás, mely szerint az előttük érdekesbnek, olykor nehezebbnek látszó részeket már első tervezéskor csaknem egészen kidolgozzák, úgy, hogy mikor a mű elkészül, az ily részeket csak beolvasztják; az utolsó t. i. a töredéknek a később létrejött művel való egyezése megmagyarázható onnan, hogy éppen jeles íróknál azt tapasztaljuk, hogy néha eredeti tervvázlatok az egész mű lényegét, sőt a részek főbb elágazásait is magában foglalja. Így történt az Kölcseyvel is. A Toldy- és Ráth-féle kiadásnak tehát meg van becse, de szerencsét kívánhatok a magyar jogtörténeti irodalomnak ahhoz, hogy volt közöttünk buzgó hazafi, a ki tudomány szeretetétől ösztönözve az egész bünper kiadására kétség kívül nem áldozat nélkül vállalkozott.

* * *

Három nagybecsü alkatrésze van e hűtlenségi bünpernek; az egyik maga a perfolyam általában véve, melyből a tudni-vágyó annak tárgyát, a bírósági illetőséget, egyfelől a bizonyítás, másfelől a védelem formáját és kellékeit, az ítélet kelése módját

és alakját tanulja meg; másik, a korona-ügyész által a vád bizonyításaul felhozott bizonyítékok, melyek között első helyen állnak a Lovassy László, Tormássy János és Jeszenszky Ferencz ellen felségsértésért és honárulásért indított nota-per iratai és a hozott s perhez mellékelt ítéletek, a Kossuth Lajos főbenjáró bűnében költ emlékezetes ítélet, az ő elfogatásakor nála lefoglalt s Wesselényi ellen terhelő adatokként használt és a perbe beadott nagy történelmi becsü magán levelek, u. m. Wesselényi-től Kossuth Lajoshoz 3, a pozsonyi ifjusághoz 1, az ifjuságtól Vukovics Sebőkhöz 1, Deák Ferencztől Kossuth Lajoshoz 6, Szemere Bertalantól 6, Ujházy Lászlótól 1, Lovassy Lászlótól 1, Illésy Jánostól 1, Kölcsey Ferencztől 1, — továbbá Kossuth Lajos két Naplója. Végre nagy jogi értékű a hétszemélyes tábla biráinak a bűnügy érdemére nézve indokolva kifejezett véleménye, hol szintugy látunk alkotmányos érzületű valódi bírót és független gondolkozásu hazafit mint a formák és hatalom befolyásától szabadulni nem tudó burocráták igen érdekes alakjaival találkozunk.

Valamennyi nagy értékű emléke ama nagy idők nagy embereinek, főleg pedig Wesselényi, Deák Ferencz és Kossuth Lajoséi azon kor politikai történetének kulcsa és kincse gyanánt tekinthetők. Őrizze hát e békés polgártól, az alkotmány ellenére, erőszakkal elvett eredeti leveleket bármely titkos vagy nyilvános levéltár: itt e bűnperben birja azokat az irodalom megszázaszorozva, itél a tény, a fel- és alperes, a fiskus és bíróságok fölött a jelen s jövő kor.

Harmadik, a mi e bűnpernek különös fontosságot ad, Kölcsey Ferencz érintett védirata, melyben a nota-esetek vagyis a hűtlenségi czimet viselő bűnök és azok fő- és vagyonvesztést vagy testi fogságot magok után vonó esetei, az azokról szóló törvényekből és hazai történetből valódi jogbölcséleti felfogással kifejtve és a fenforgó bűnügyre alkalmazottan elmondva vannak, szóval: a nota-bűnnek és nota-büntetésnek erős kritikával irt oly alapos ismertetése van adva, a minél tárgyilagosabb ügyvédelmet, behatóbb

és alkotmányosabb jogfelfogást, élesebb és igazságosabb bűn-analysist irodalmunk fel nem mutat. Itélték, legyen bár Wesselényi el, de Kölcsey ezen védirata örök palladiuma lesz Magyarországon a szólásszabadság alkotmányos jogának, hatalmas védelmi pont azoknak, a kiket kormányi önkény vagy kormányi közegek tulzó hűségkedése szabad szóért és szabad véleményekért fog üldözőbe venni. Meg van e védiratban adva a királyi felség személyének sérthetlensége, de védve van bárminő kormányi önkény ellenében a nyilvános gyűlésekben való vitatkozási és szabad szólási jog, mint a magyar alkotmány azon két sarcolatos alapköve, melyen államéletünk ezeréves épülete nyugszik.

* * *

Hátra van még a példányról szólnom, melyből e másolat hiv leirással van véve. Ez a báró Wesselényi Miklós saját példánya, melyet 1848-n a kolozsvári országgyűlésre menetelekor magával vivén, midőn az országgyűlés bevégződése után Pestre ment, régi barátja és hű jószágigazgatója Kelemen Benő urnál tett le azon meghagyással, hogy köttesse be, s ha valaha visszajő, adja ismét kezébe; ha nem jönne vissza, annak idejében tegye be a zsibói levéltárba. „Szegénynek — így ir hozzám küldött levelében e hű férfi — csak holt testét hozták 1850-n haza; a bűnpernek pedig a levéltárba betételével késni az idők sokféle veszedelmei és változása, tették szükségessé: forradalom, német világ, zsibói nagy változás, az örökösök kiskoru árvasága, életök, jövő sorsuk, hajlamaik és a zsibói jószág bizonytalansága: kié lesz a levéltár, ki lesz annak hiv őre? E kérdésekre mind feleletet kellett várnom az időtől; mielőtt a lelkemre kötött végakaratot teljesítettem volna. Azonban a fiuk felnöttek és nagykorusitva vannak, birtokuk osztálya az én közbenjárásommal véglegesen megtörtént, most már az első biztos alkalmat felhasználva, nem késem rendeltetése helyére juttatni; vagy ha addig én lennék örök rendeltetésem helyére költöztetve, mindkét báró tudja nálam létét, s kétségkívül rendelkezni fognak felőle.“

Eddig a levél, a melyből látható, miként jutott a kézirat hűn gondviselő kezek közé,

s én azt gondolom, hogy úgy a báró örökösök, mint a hazai irodalom köszönettel köteles a derék férfitól iránt e nagy kincsnek oly nagy idő folytán, annyi viszontagságok közti megőrzéseért. Egy névnap alkalmával egyebek közt e kéziratról is szó támadt, én lapozgatva benne, kifejeztem azon nézetemet, hogy a hazai jogtörténeti irodalomra, sőt Magyarországra 1834—1840 korszakbeli politikai történetére nézve nyereség, b. Wesselényi Miklósról honfiumi hálatartozás lerovása, a báró örökösökre nézve pedig megtisztelő lenne e bűnpert nyomtatásban közrebecsátni, egyszersmind megigértém, hogy belőle másolatot véve, rendszerbe foglalom, latin részét nyelvünkre fordítom, hozzá bevezetést irok és számára kiadót keresek. Ajánlatom el lőn fogadva, beszélgetésünk — bár kissé későntényenyé vált. A kéziratból így vétettem másolatot, mely nem épen ment hibáktól, de az eredetihez hű, — néhány ebben levő érthetlenség amabban is megvan, az esketések irányja pedig a vallók műveltségét tükrözi vissza, itt-ott ismétlő, zavaros, érthetlenség, de minden úgy van másolva, a hogy az eredetiben írva volt. És most ígéretem teljesítve, a dolog azon ponton áll, hogy a hazai történetirodalom egy nagybecsű jogtörténeti művel gazdagabb, Kelemen Benő ur, a lelkiismeretes gondviselő, Papp Miklós ur az áldozatkész kiadó kétségkívül irodalmunk barátjának hálaát veendik, a Wesselényi báró örökösök neve pedig derék atyjok nagy neve dicsőségében fog Magyarországon felragyogni.

Ennyit a hűtlenségi bűnpert tárgyáról.

(Folytatása következik.)

* * *

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

fejedelem levelezése

KASSAY ISTVÁNNAL

(1634—1639.)

Az eredeti levelekből

Közli: Szilágyi Sándor.

1634. Jun. 14.

V.

Az ur isten ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Az kegyelmed levelét im most 9 órakor reggel vöttük el, tudja az ur isten, kegyelmedet úgy kimélnénk az haszontalan és kicsin dolgokban való fáradtságtól, valamint kegyelmed kíváná, avagy annál is jobban, mert mind az kegyelmed öreg emberi állapotját s mind egyebet meg tudunk gondolni, de kételemek vagyunk vele, mert ilyen hatalmas dolgoknak igazgatásában inkább akarunk tanácscsal veszteni, mintsem a nélkül nyerni, olyak is az dolgok, kivel Szentpáli jött, s kiválképen az hetmán maga embere, hogy ha többen volnánk is, bizony kívántatnánk; nekünk kegyelmedet ide az Szalánczi uram expeditiójáért nem szükséges volna hivatnunk, mivel holnap reggel ő kegyelmét meg fogjuk indítani, hanem az új dolgokért, kik előfordultanak, mert mindjárt császárhoz is postát kellett talám küldeni, még talám az lengyel királyhoz is ur ember követet expediálnunk, az török állapotja is az mint változik, szándéka hallatik, mind ujobb ujobb elmélkedést, tanácskozást, dispositiót kíván, kibem az késedelem sem hasznos, magunk fejétől ilyen nagy dolgokban, ha elégséges elménk volna is, bizony mi nem akarunk cselekedni sok okokra nézve. Kegyelmed az bírótól kéressen 6 lovat szekere eleiben, kin ide jöhessen; mi innét magunk lovain esmég haza küldjük kegyelmedet. Datum Albae Juliae, 14 die junii, reggel 10 órakor, Anno 1634.

G. Rakoci mpa.

Az hetmán szolgálja még hétfőn béerezett, tegnap reggel voltunk szemben vele.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Kassai de Colosuar stb.

Cito stb.

Kivül: Redditae 15 junii in . . . . .

(A levél, a külczim kivételével, I. Rákóczi Gy. írása.)
(Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

1634. Jul. 11.

VI.

Az ur isten ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Az colosi dologban az szerint parancsolunk az ispánoknak és az hajduság s Nyáriné asszony dologában is az szerént fogunk

procedálni, Bánfiné asszonyommal im csak most is beszélénk, ő kegyelmét Nyáriné asszonyom elsőben erősen megesküdtetvén, tőle nekünk azt izente, hogy oda fel semmit se bizzunk s ne is higyjünk, mert ez mostani hadfogadás is mind ellenem s veszedelmemre való lenne. Ha az alkalmatosság szolgálna nekik, azt is bizonynyal elhigyjem, még áru-lóm itt benn igen nagy vagyon, s Bercsényi Imre is azért jött volt be, hogy ártalmomra való dolgokat koholhasson alattomban s vett is reversalisokat ki ellenünk valókat; ezeket Nyáriné asszonyom hittetvén izente, s Patai Máté szavai is erre arányoznak, én nem is kétlem; mi azért elküldünk Nyáriné asszonyomhoz mennél hamarébb, ki által végére megyünk az dolognak. Az hajduság felől Csomaközi uramnak irunk, abban ő kegyelmének jó módja leszen. Az császár számára gyűjtő hadakban az kövári jószágban beszállottak volt, nem kevés kárt is tettek, dúltak, fosztottak, meg akarjuk generalist tanálni felőle, nekünk elég suspicionk lehet, oda fel válaszokat is ennyire elkéslelék, mi bizony azon leszünk, az töröknek minden illendő utakon kedvét keressük, s magunkra s kegyelmeinkre gondot viseljük. Bercsényi Imre akkor volt itt benn, mikor Uz István megjött Lengyelországból, s értették azt sokan, mért járt oda, itt uram kegyelmed írása szerént nem igen lehet titok; Prépostvári uram reá hajolván kívánságunkra, már mi is restitualjuk Varsóczot és Egerespatakát; szüret után, írja, hogy ő Kis-Váraddá is menne és fatealni, ha pedig az captalanokat oda küldöm, ott is fatealja; akarjuk azért kegyelmedtől megérteni, hol jobb vele fatealtatnunk, az captalanokkal ki kell menni Varsócz és Egerespataka restitutiojára, ha oda menne Prépostvári, avagy perben helyes lenne-e az fassio, kegyelmed írja meg, az mellett pert mint kívántuk, hogy az gazdasszonynak, gyermekinknek fatealja, írja meg kegyelmed levelünkéből, mert megfeledeztünk róla, ez levelünket kegyelmed égesse meg. Talám Prini Gábor uram be kezd hozzánk szolgálatra jünni, abban is mint kellene császárt tudósítani, nekünk is vagy magának Prini uramnak írja meg kegyelmed; úgy vagyon, bizonyost még nem irhatunk bejövetele felől.

Adja isten, hallhassunk minden jót kegyelmed felől. Datum Torda, 11 julii Anno 1634.

G. Rákoczy m.p.

Sokat kegyelmednek irhatok most (igy), mert a szemem fájdalmas.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Cassay de Colosuár stb.

Kivül Kassai kezével: 12 julii 1634, in Colosvar.

(A levél, a külczim kivételével, I. Rákóczi Gy. írása.)
(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

1634. August. 3.

VII.

Az ur isten ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Ma délest 2 óraker érkezvén Feltóti György (kit Colosról bocsáttunk volt Szalánczi uramhoz), kitől mit irjon Szalánczi uram, im in specie odaküldvén levelét kegyelmednek, megértheti írása szerént. Az szerdárnak ez jövő szombaton kelletik az Dunán lenni, kire nézve inkább kell nekünk is az kiszállással serénykednünk, és úgy is indultunk, hogy ezten szombaton kiszálljunk, de mivel sok dolgokról való elmélkedésünknek tempestive kellene lenni, kegyelmed ne késsék az ide való jövetellel, hanem legyen itt hétfőn jókor. Az mint Feltóti beszéli, hozzánk igen biznak, s arról ingyen sem gondolkodnak, hogy mi mellettek ne fogjuk az dolgot; maga is Murtesan passa mit irjon, megértheti kegyelmed; az leveleket kegyelmed meghozza. Adja isten, lássuk egész-ségben kegyelmedet. Datum Allae Juliae, 3 die augusti, Anno 1634.

G. Rákoczy m.p.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Kassai de Colosvar, Consiliario et Protho-notario nostro etc. Fideli syncere nobis dilecto.

Kivül Kassai kezével: 4 augusti in Colosvar.

(Az egész levél, a külczim kivételével I. Rákóczi Gy. írása.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

1634. Oct. 4.

VIII.

Az ur isten ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmeitek.

Monoki Mihály Decseivel együtt im most délest 4 óraker érkezének meg, értjük kegyelmeitek leveléből, hogy az Melko s az vajdáék adósságát difficultalták az fejedelemszony plena potentiariusi, ha acceptálná, egyébként kegyelmeitek jó végét reménylhetete volna az dolognak, mely dologról mi kegyelmeiteket Huszti által voltaképen tudósítottuk, melyet eddig kegyelmeitek el is vehetett. Most azért nekünk az tetszik, kegyelmeitek tanálja fel az utját, módját, hogy hivathassa esmég Leleszre őket és minden marhákat restituálván, hagyja el kegyelmeitek mind Iván vajda s Gabrillas vajda adósságát, hanem mivel az Melko adósságáról nekünk az fejedelem asszonytul quientantiánk vagyon, azon ne haerealjon kegyelmeitek, ha azt sem akarnák acceptálni, végezzen ugy és egyáltaljában pénzzel, jószággal contentálja, az mint legkisebb kárunk nélkül lehet, ezt még diplomaszegésnek nem mondhatják, sem tarthatják, mert eleget akarunk tenni az végezéseknek. Ha az elköltött márhák felett lenne is valami kívánságok, és azon kegyelmeitek magok közt meg nem alhatnak, éjjel nappal adja tudtunkra, azt is el kell igazitanunk, addig kegyelmeitek minden uton azon legyen, el ne oszoljon re infecta. Ha penigők oda nem akarnának is menni, kegyelmeitek vigye oda az marhákat és restituálja, az mint mai levelünkben is megirtuk kegyelmeiteknek, kívül kegyelmeitek ne is késsék, és ebből mi tőlünk több információt ne várjon. Ha kegyelmeitek megalkhatik, az quientantiát jól igyekezze megvenni. Ha be nem mennek is az marháktól jó quientantiák, vegye az captalantól. Adja isten, hallhassunk minden jót kegyelmeitek felől. Datum in castris Szászsebes positis, 4 die octobris estve 6 óraker, Anno 1634.

G. RAKOCI m. p.

(A levél I. Rákóczi Gy. írása.)
(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

IX.

Az ur isten minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Szalánczi uram im most estve 6 óraker érkezék meg, az budai vezér annyira megindult az lippai dolgon, hogy csak tőlünk vár választ (s azt is igen hamar), ki akar szállani s az szakála fogta s azt mondta Szalánczi uramnak, addig el nem indul Landorfejevárrúl, mig vagy mi megbüntetjük az jenei capitányt egynehány magával, beküldvén fejeket, avagy ő maga veszen igazat, minden felé ki is bocsátta az parancsolatokat, hivatja az hadakat, s Murtesán passához is elküldött; ilyen nagy dolgot magunkra nem vehetünk, hanem kegyelmed irjon hozzánk sietséggel, mert azt is megcomputálta az vezér, hány nap jöhet hozzánk, s hány nap mehet az válaszuk is meg. Ha eleit nem vesszük uram, ebből bizony nagy veszedelem jöhet ki; kegyelmed ne késsék, Kornis uramért is im ezen órában küldtünk. 27 octobris, estve 6 óraker 1634.

R. György m. p.

Hétfőn akartunk még Fogaras felé indolni, de már itt Szászsebesben várjuk meg kegyelmedet.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Kassai de Colosvar, Consiliario et Prothonotari nostro etc. Fideli nobis sincere dilecto.

Cito stb.

Kivül Kassai kezével: In campo penes Valozut, 1634 die 28 octobris, Maurer hozta.

(Az egész levél, a külczim kivételével, I. Rákóczi Gy. írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1634. Oct. 29.

X.

Az ur isten ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg.

Maurer az kegyelmed levelét délesti praedicatio alatt hozá meg, értjük az kegyelmed discursusát s noha bizony az mostani

állapot inkább kívánná, hogy tanácsinkkal szemben beszélhetnénk az dologról, mert sok okokra nézve az volna hasznosabb, de kegyelmed állapotját fontolván most az ide jövetellel nem bántjuk. Hanem az mire segé-
 gét az ur isten, úgy fogjuk ujobban Szalán-
 czi uramat (az mint maga is az vezér ki-
 vánja) oda expediálni, hasznos legyen fárad-
 sága; de minek előtte elbocsátanánk, im az
 magunk elmékedésit is megírjuk kegyelmed-
 nek. Az dologban három ut előttünk; első,
 az mint Szászsebesben kegyelmetek discural
 vala, az ki talán nyavalyás Bornemisza Pál
 uramnak igen nagy gyalázatja magunknak
 suspitió nélkül az török előtt nem lehetne;
 2, másik: megfogások, s az ki veszedelmes,
 és abból személyekre nézve kár is lenne,
 mert kézben levén, inkább urgeálná az tö-
 rök is exequalásokat, kívánságára megcsele-
 kedni nemcsak rossz példa, de még bűn is
 volna, elbocsátani kár és veszedelmes lehet-
 ne. Ez kettő kívül mi az harmadikról el-
 mélkednénk, hogy Szalán-
 czi uram által izen-
 nének meg az vezérnek, bánjuk az mi meg-
 lőtt és nem is mi akaratumban s parancso-
 latunkból, úgy is értjük mi mind ez ideig,
 hogy az lippai törökök adtak volna arra is
 okot, mindazáltal hogy ő nagysága megtapas-
 talhassa jó kész indulatumkat az igazsághoz
 lenni, im az kapitányt mindazokkal az tiszt-
 viselőkkel, kik ottan voltak, megváltoztatjuk,
 s azután az mi országunknak törvénye sze-
 rént (kire erős hittel vagyunk kötelesek)
 procedalunk ellenek, s ha ők lesznek az vét-
 kesek, ha valamint halad is, de meg fogja
 őket az törvény büntetni; kiállván Borne-
 misza uram tisztéből, citaltathatná ember az
 ország gyűlésére; az ki még jó, lösz idő, ad-
 dig vagy az temesvári passa változhatik, vagy
 az vezér állapotja, s mi úgy hisszük, bár
 csak az temesvári passa változnék is, lágyab-
 ban hagynák az dolgot. Erre az vezérnek
 resolutióját értvén, ha ő is megnyugódnék
 ezen, salva res esset, s ha nem, azután meg-
 értvén, mit kívánná, többet kegyelmetekkel
 discurrelhatnánk róla. Az vezér tihája és
 cancellarius mit irt, im odaküldtük kegyel-
 mednek, megolvassván, küldje vissza kegyel-
 med, az jant? minél bővebben és keményeb-
 ben vagyon, s talám az választttételben ne-

künk is inkább kelletnék az írásra, mintsem
 az izenetre fundalnunk, Bacalarival (igy)
 szemben nem tanálkozott Szalán-
 czi uram, az is bement az vezérhez, s talám addig megjő,
 mig kegyelmedtől megérkezik ez postánk, ő
 tőlő is érthetnénk az vezér csendesedéséről
 vagy indulatjáról; még addig Szalán-
 czi ura-
 mat el nem bocsátjuk, mig kegyelmed is
 nem ir. Datum Albae Juliae, 29 octobris
 1634, délest 5 órakor.

G. Rákócy m.p.

Külczim: Generoso . . . . stro Stephano
 Kass . . . . de Colosvar stb.

Cito stb.

(A levél, a külczim kivételével I. Rákóczi Gy. írása.)
 (Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Az 1541-ben

A NÉMET BIRODALOMBA KÜLDÖTT MAGYAR KÖVETEK LEVELEI I. FERDINÁND KIRÁLYHOZ.

VI.

Frangepán Ferencz kalocsai érsek s egri püspök és német birodalmi követársai levele I. Ferdinánd királyhoz. Kelt Regensburgban 1541. junius 2-dikán.

Sacratissima Regia maiestas domine domine noster, nobis semper clementissime.

Post perpetue fidelitatis et seruitutis nostre in gratiam Vestre sacratissime maiestatis humillimam subiectionem, heri vesperi rursus fuimus apud sacratissimam cesaream maiestatem sollicitantes et vrgentes negocia nobis iniuncta, se nichil efficere potuimus, nec dum scimus quando habituri summus publicam audientiam, licet cum summa humilitate applicauimus, et cum prefatione venie, ne sua sacratissima cesarea maiestas importunitatem nostram egre ferret, loquuti sumus sue sacratissime cesaree maiestati, sed vtique non equo animo tulit nostram sollicitationem, et satis dure nobis respondit, et inter alia dixit, negocia Hungarica non esse in tanto periculo, vti nos predicaremus; ex-

probrauit etiam nobis, quod nos priuatim a principibus Imperij auxilia implorassemus, sed nichil efficere potuissimus. Ad illud primum nos sue sacratissime cesaree maiestati nichil respondimus, nolentes disputare cum ea: licet nos nunquam recordemur, Regnum Hungarie in maiori periculo fuisse constitutum sicut nunc, nos nescimus unde et per quos persuadetur sue sacratissime cesaree maiestati regnum Hungarie non esse in extremo periculo: vbi vero dixit sua sacratissima cesarea maiestas, nos petijisse auxilia priuata a principibus, diximus nos a nemine quicquam petijisse, quicumque sue sacratissime cesaree maiestati id retulerit, sed saltem id a quolibet petijisse, vt dum coram sua sacratissima cesarea maiestate et omnibus statibus verba faceremus, vellent nobis tum apud sacratissimam cesaream maiestatem, tum apud omnes ordines fauere et patrocinari, respondit et alia quam plura nobis sua sacratissima cesarea maiestas, ex quibus potius desperationem quam spem aliquam elicere possumus, nam inter alia dixit sua sacratissima cesarea maiestas se habere etiam alia regna, quorum curam habere debet, et se non sufficere ad omnia. Hec nos dissimulamus, et secreto tenemus, licet plerique interfuerint, dum et auditi sumus, dumque nobis responsum est, nam nulla efficacior via esset, et fideles subditos vestre sacratissime maiestatis in desperationem adigendi et aduersarijs cristas erigendi, quam si intelligerent quomodo hic tractamur; iam vltra quinquagesimum diem hic sumus, et nec dum auditi fuimus. Nos hec propterea vestre sacratissime maiestati significare volumus, vt sciret se tempori et rebus accommodare, et negocijs regnorum suorum prospicere, simul et intelligeret per nos hactenus nichil neglectum esse, nec deinceps quicquam neglectum iri, sed iam eo res deuenit, vt nesciamus quid agere, nam non audemus decetero suam sacratissimam cesaream maiestatem sollicitare. Itaque supplicamus vestre sacratissime maiestati, dignetur nobis gracie informationem dare, quid acturi simus, nam per id tempus, quo illinc soluimus et hic sumus, et illis impensis, quas hic frustra consumpsimus, potuissimus in regno

Hungarie Vestre sacratissime maiestati et Regnis suis aliquid seruire, nec est aliquis nostrum, qui iam non exposuerit id quod cuique datum est ad istam legationem, tanta est rerum omnium charitas, vtique vticumque poterimus prestolaturi summus finem dierum, ad quos nobis impense sunt date, tandem sunt aliqui ex nobis quod si etiam vellent propter inopiam expensarum hic diutius manere non poterunt. Expectamus citum et gratiosum responsum a vestra sacratissima maiestate, quam deus conseruet semper felicem et fortunatam diuturnissime. Ratispone II. Junij 1541.

Eiusdem vestre sacratissime maiestatis
seruitores et cappellanus
Agriensis subscripsit
FRANCISCUS DE BATHIAN
NADASDIJ etc.

Kivül: Sacratissime regie maiestati Romanorum, Hungarie, Bohemie etc. domino nostro nobis semper clementissimo.

Hátára jegyezve: Beantwortet de dato Wien 8. Jun. 1541.

(Eredeti, pecséttel.)

VII.

I. Ferdinánd király válasza német birodalmi követeknek 1541. június 2-dikán kelt levelére. Kelt Bécsben 1541. június 8-dikán.

Colocensi, Nadasdij et Bathiany.

Ferdinandus etc. Reuerende in Christo pater deuote, ac magnifici fideles dilecti, reddite sunt nobis littere vestre secunda Junij ad nos date, ex quibus id quod scripsistis vobis sacram cesaream maiestatem, dum illi de ferendis regno Hungarie suppetijs loquere mini, durius quam expectaueritis respondisse, et uerba que ea de re fecistis non nisi acerbo animo tulisse, itaque vos iam nescire, quid vobis amplius in eo tractandum vel agendum sit, ad longum intelleximus; licet autem maiestas sua cesarea ea uerba sic protulerit, nos tamen uobis nullo modo persuadere possumus, maiestatem suam presentiam personarum uestrarum egro animo tulisse, sed quicquid dixerit dixisse potius propter passiones et occupationes,

quibus maiestas sua cesarea nunc in tot tantisque molestissimis negotijs obruta est atque obnoxia, jmo plane confidimus suam cesaream maiestatem propterea nihil pretermisuram esse, ut tam antiquum et nobile regnum Christianitatis propugnaculum a Turcarum Tyrannide pro communi Reipublice Christiane bono tueatur atque conseruetur; quamobrem non est quod nullam spem aut omnino paruum iam adesse existimare debeat, quo vero omnia istic melius agi possint statuimus a crastina die ad octauum hinc discedere, et per equos dispositos Ratisbonam proficisci, ita ut dante deo ad vigesimam primam diem huius mensis istue perueniamus, tunc vna vobiscum omnem operam daturi, ut negotia regnum nostrum Hungarie concernentia, quemadmodum necessarium est, tractentur atque conficiantur, uobis plane pollicentes uos omnino celerem et bonam expeditionem obtenturos esse; requirentes vos ut interim quantum per modestiam et oportunitatem poteritis ea ipsa regni negotia sollicitare et agere ne cessetis.

Per proximas literas nostras significauimus vobis, fuisse factum per nostros aggressum pro expugnanda per vim Buda, sed rem non ex voto successisse, nunc vero vos scire uolumus, uerum esse, quod in eo aggressu aliquot centum milites ab igne artificiali, lapidibus proiectis et globis emissis lesos fuisse, attamen ultra trecentos non interijsse, obsidio vero nihilominus continuatur, et nostri nonos modos excogitare conantur, quibus ciuitatem uel per deditiōnem uel vim occupent, et in potestatem nostram redigant, antequam Turce superueniant, sicut hec omnia in aduentu istuc nostro latius cognoscetis. Datum in ciuitate nostra Vienna die 8. mensis Junij 1541.

(Fogalmazvány.)

GR. KORNIS ISTVÁNHOZ INTÉZETT LEVELEK.

IX.

Méltóságos gróf,
kegyes atyám uram!

Mi Istennek hála tegnap tizenegy óraker

ide érkeztünk frissen és szerencsésen minden baj nélkül, Nagyságodat pediglen alázatosan köszöntetik minden jókot kívánván; azonban az nagy asszony kéreti Nagyságodat, hogyha az halálszótban annak ideiben szerencse lézen, ő Nagyságáról se felejtkezzen el Nagyságod, mivel itten mostanában kevés halat kaphatni. Tegnap négy óra tájban praepost Kastal és Poncin pap urak ide jüttek fársánglani, méltóságos püspök uram is általok ide ígrkezett, hogy minél hamarébb eljün Károlyvárról, külömben oda csak az elmúlt szombaton érkezett. Az pap urak egyéb hirt nem beszéllenek, hanem Károlyvárt nyolczadik hete már, hogy senki nem holt meg nemcsak pestisben, hanem egyébféle nyavalában sem holt senki. Hogy az zsidók halni kezdettek volna Károlyvárt, abbúl eredett, hogy ők Benedek nevű helységre recipiálták volt magokat az pestis előtt és ottan nem is holtak, hanem ők onnat eljüvén, nem közikben, hanem az oda való lakósok közé esett az pestis. Gróf Königsegg Uram Excellentiájáról bizonyoson mondják, hogy az belli praesességit resignálta és udvari Hoff Meisterré lett, nyugadalmot kívánván magának, helyiben pedig succedált gróf Harrach, ki is Neapolisban jártomban oda való viczekirály volt, szerencsém is gyakran volt ő Excellentiájához; egyebet most felőle nem irhatok, hanem igen üdös ember, s nem hiszem, hogy campiroshasson. Az militia erről az földrül masiroz actu az vaskapuhoz. Továbbra is Nagyságod kegyes gratiában magamot ajánlván maradok holtig

Nagyságodnak

Magyar-Csesztve, 1739. 9. Januarij.

igaz, engedelmes, alázatos szolgálja, fia

Gr. Kornis Antal m.p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

X.

Méltóságos gróf,
kegyes méltóságos atyám uram!

Nagyságod kegyes levelit fiui alázatossággal vettem, ugy az asszonyok, kisasszony és urfi Nagyságod szép köszöntésit alázatosan vették, s Nagyságod ide való iüvetelén nagyon örvendettünk, az minthogy tiszta szívevel is látjuk mindnyájon Nagyságodat s Nagy-

ságod intentióját alázatosan vesszük, Isten szerencsésen hozza Nagyságodat.

Továbbra is kegyes atyai gratiáiban mindenkoron magamot ajánlván maradok holtig

Nagyságodnak

Magyar-Csesztve, 1739. 4. Februarii

alázatos szolgája, fia

Gr. KORNIS ANTAL m. p.

P. S. Az borbélyt is ne sajnálja Nagyságod elhozni, mivel szükség volna reája.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XI.

Méltóságos gróf,
kegyes atyám uram!

Nagyságod levelit fiui engedelmisséggel vettem s Nagyságod parancsolatja szerint az asszont ő Nagyságát Abosfalvára invitáltam, de holmi okai lévén, (melyeket nem mondott meg,) nem mehet Abosfalvára, hanem általam is alázatosan invitáltatja Nagyságodat ide, azért ha Nagyságod magát ide megalázza, mindnyájon Nagyságodat alázatosan elvárjuk; ha pedig Nagyságod nekünk oda menni parancsol, kötelességünket tenni el nem mulatjuk. Most is Istennek hálá friss jó egészségben vagyunk, és Nagyságod köszöntésit alázatosan vévén, viszontag köszöntetik, velem együtt magokat Nagyságod kegyes gratiáiban recommendálván, én pedig maradok holtig

Nagyságodnak

Magyar-Csesztve, 1739. 19. Martij.

alázatos szolgája, fia

Gr. KORNIS ANTAL m. p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XII.

Méltóságos gróf,
kegyes atyám uram!

Nagyságod levelit fiui alázatossággal vettem és Nagyságod köszöntésit az asszonyok kisasszonynyal és urfival együtt alázatosan vették, viszontag Nagyságodat köszöntvén. Mikes István Uramról hallottuk ugyan, hogy főtisztá lett, de bizonyosok nem voltunk benne; az többiről pediglen nem hal-

lottunk volt semmit. Szinyéből az napokban jött meg Lajos és beszéli, hogy Bornemisza és Huszár Uraimék Görgénben visszaindultak; az hugomot is elhagyta az hideg; az deres ló, mely Lajosnál volt, már kész tanolt; most megint visszament, holmi lovakot hoz el, azon deres lovat is, meghagytam, hogy elhozza. Az kis Miska fiacskám meghimlőzött veres himlőben, de már jobban vagyom és nagyon gyógyul naponként, már nyolczad napja, hogy beteg kezdett volt lenni; az jövendővel is már az napokban érzett az feleségem. Az hajó dolgát ujobban recommendálja Nagyságod gratiáiban az asszony ő Nagysága. Én is maradok holtig

Nagyságodnak

Magyar-Csesztve, 1739. 20. Aprilis

igaz, engedelmes szolgája, fia

Gr. KORNIS ANTAL m. p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

Kolozsvár 1848-iki JEGYZŐKÖNYVÉBŐL.

(Vége.)

479.

Olvastatik kir. biztos b. Vay Miklós urnak folyó october 13-ról a helybeli főbíróhoz intézett megtalálása, mely szerint Szebenszék közönsége s tanácsa a fő m. kir. kormányzékhez intézett felterjesztéseiben világosan kimondván honunktóli elszakadását, addig is, mig e tárgyra nézve bővebb célszerű rendelkezések tétetnének, régebben már ugy intézkedett a tisztelt kir. biztos ur, hogy oda semminémü. álladalmi pénzek ne vitessenek; october 13-án pedig a tart. biztosság s kincstár összes személyzetének rendelvén meg e városra leendő szállíttatásukat, ezt a főbíróval azon kérés mellett tudatja, hogy az e szerént nagyobb mennyiségben szükséglenő termék, irodák s szállások iránt előre is gondoskodni, s e tárgyban a tisztelt kir. biztos urnak jelentését haladéktalanul megtenni sziveskedjék.

A tanács s idei 459. közgy. szám alatt kinevezett szállás bizottság megbizatik a felolvasott megtalálásban kívántató termék,

szállások és alkalmak készen tartása feletti intézkedésre oly módon, hogy a kik az eránti intézkedésnek engedelmeskedni nem kívánának, az ellen a közérőt is rögtön alkalmazhassák; valamint szintén ha a szállásbizottság személyzetet szaporítani kéne, a tanács felhatalmaztatik az irt bizottságba a kívántatókhoz képest több személyeknek is kinevezésére. Továbbá, nehogy ezen időközbeni átköltöztetés és elszállásolás zsarolásokra nyisson utat, ezennel előre meghatároztatik: hogy a kívánt végre minden ez uttal adandó szállások, alkalmak a tisztai szállások mintáján a mostani házbér állás szerint biztosok által lelkiismeretesen megbecsültetvén, Szent György napig az elszállásoltatók által ezen becsü értékben lesznek fizetendők, — Szent György napkor módja lévén azután kinek kinek rendes egyezkedés útján magának szállást fogadni.

480.

Olvastatik ezredes b. Baldacci folyó hó 11-ről e város tanácsához intézett megtalálása, mely szerint a tegnapi napon átvén a tisztelt ezredes ur a főherczeg Károly Ferdinánd nevet viselő 51-dik számú erdélyi gyalog ezred kormányát, felhíva érzi magát ezt, valamint eddig tett észrevételeit a tanácscsal közleni, t. i. rövid itt léte ideje alatt is vala alkalma észrevenni, hogy a polgár-és katonaság közt egy bizalmatlanságot nyilvánító s a közérdekre ártalmas hatást gyakorló feszültség uralkodik, mely meggyőződése szerint csak is alaptalan hírek által születhetett. Ezen feszült állapot megszüntetése s egy közös bizalomra alapítandó rokonszenv helyreállítása vagy létrehozatala főbb feladatai egyike leend, s valamint részéről kormánya alatti ezredében czélja elérésére egész igyekezetét fordítandja, ugy elvárja a tanácstól is, hogy ugyanazon czélra segédkezeket nyujtand, s e város békeszerető polgárait a lehetőségig megszorítani igyekezend, hogy helyreállva a rokonszenv, közösen lehessen hatni a törvényes csend és rend fenntartására s a törvényszerű közérdekre.

Ezen megtalálás következtében tudósítja a főbiró a gyűlést, hogy a tegnapi nap délutánján magyar kapu alatt egy a fennemlitett ezredbeli közember kihágása következ-

tében az oltalmi bizottmány rögtön egybeült a kérdéses eset kinyomozására, a város részéről biztosokat nevezvén ki, erről b. Baldaccit legott értesíté, ki is e részben csak lett megelőztetését nyilvánítván, a vegyes bizottság munkálkodását megkezdette, s az eredményről a plakátok által a polgárság maga rendin értesítetteti fog.

A fennebbi megtalálás és főbirói tudósítás megnyugvásul vétetik.

481.

Előbbi szám alatti megtalálása nyomán b. Baldaccinak indítványoztatik, hogy minek-utánna a polgárság és sorkatonaság közti bizalom helyreállításának egyik nevezetes eszköze lesz, ha az előbbi szám alatti ezredbeli katonaság által Somlyón a polgárok-tól közelebből estvéli megtámadással s erőszakkal elvett, s ide utban lévő katonai fegyverek, melyek az önkéntesek közé állott Turszki regimentbeliek által hagyattak Somlyón, azok itten adassanak a városi hatóság kezeibe s szolgáltatassanak vissza a somlyói védtelen polgárságnak.

Ezen indítvány nyomán olvastatik b. Baldaccinak folyó october 12-ről e város tanácsához intézett megtalálása, melyben tudatva, hogy 13-ka délutánján egy 58 szekérből álló szállítvány érkezend Somlyóról ide, mely külömbféle katonai podgyászokat és lisztet tart, arra leendő hatásra szólítja fel a tanácsot, hogy ezen szállítvány megérkezése zavart ne okozzon; egyszersmind pedig, hogy az azon szállítvánnyal érkező 20 katonának szállás rendeltessék.

Minek felolvasása után folytatólag jeltenti a főbiró, hogy az érintet szállítvánnyal tegnap délután a kérdéses fegyverek megérkeztek; az oltalmi bizottmány azoknak tovább nem szállítása végett legott meg is találta b. Baldaccit, s azok itt vannak.

Kéressenek meg kir. biztos b. Vay Miklós és b. Baldacci az irt és Somlyóról ide hozott fegyvereknek a helybeli polgári katonaság kezeibe átadatása s a somlyói polgárságnak annak nyilvánítsa mellett, hogy maga polgárságunk csak e város fenyegetett állapota miatt nem siethet segítségére, saját védelmökre leendő visszaszolgáltatás végett.

482.

Olvastatik a király és haza nevében az országos képviselők által megbízott országos honvédelmi bizottmánynak Pest, october 8-ról e város közönségéhez 922. el. szám alatt kelt leirata, mely szerint e város közönsége által Gyergyai Ferencz képviselőjéhez intézett és a miniszterelnökhez benyújtandó kérelme folytán a honvédelmi bizottmány a Gyula-Fejérvári várparancsnokságnak meghagyta, hogy négy darab 6 fontos, vagy a körülmények szerint 3 fontos ágyut tökéletesen hadi készületen felszerelve s a szükséges előfogatokkal ellátva, e város számára kiszolgáltasson. A n.-szebeni főparancsnokság pedig ismételve utasított a második székely ezred tüzéreitől a megkívánt egyéneket az ágyuk mellé kirendelni s töstént Gyula-Fehérvárra utba indítani.

E város igazgatósága részéről tehát még csak a leendő teendő, hogy ezen ágyuk átvételére egy vagy két biztost hatalmazzon fel, kik egyszersmind az utközben lévő nemzetőrséget annak idejébani kíséret kiszolgáltatására felszólítsák s az ágyu fogatokhoz megkívánt lovak árát a Gyula-Fejérvári várparancsnokságnál letegyék, vagy ha a lovak még be nem vásároltattak volna, azokat az ágyuk mellé megszerezzék:

A fennforgó tárgy elintézése átadatik az oltalmi bizottmánynak.

*

October 16-án 1848 főbirói elnöklet alatt közgyűlés.

484.

A főbiró előadja, hogy gróf Toldalagi Ferencz által kir. biztos b. Vay Miklósnak tegnap estve sürgöny útján lett írásbeli tudósíttatása szerint ezredes Urbán 1500 fegyveres oláh határőrrel és 3 ágyuval Sz.-Régent megszállván, a tegnapi napon M.-Vásárhelyt szándékozik bevenni, ezen kívül nem ugyan egészen alapos, de mindazáltal tudósítás jött, hogy az oláhság Balásfalvára seregel azon szándékkal, hogy közelebről kivégzett lázító Papp László halála megbozolására M.-Vásárhelyre rohanjon. A m.-vásárhelyi tanács és közönség Urbán közeledtére gyűlést tartott; az ottani önkéntesek tiszteit felszólítá, ha Urbánnak ellen állani

képesek-é? kik elégtelenségüket nyilvánítván, legott követek küldettek Urbánhoz szándéka felől őt megkérdezni, azonban ezen követek elmente után meghatározatott volna, hogy Urbánnak ellene ne álljanak, erejük nem lévén, s így a város feldulatása kerültesse ki.

Továbbá jelenti a főbiró, hogy ezen tudósítás vételével a kir. biztos ur rögtön tudósítá a pesti országos honvédelmi bizottmányt; felszólítást küldött Debreczenhez, Nagy-Váradhoz s a szomszéd megyékbe, felszólította ezen várost is, hogy saját oltalmára készen álljon, kinyilatkoztatván, hogy a védelem élire maga kíván állani s a netalán jövő ellenséget a város közelibe nem bocsájtva feltartani és visszaverni igyekezend. B. Baldacci ezredes is ezen értelemben nyilatkozott. Végre az oltalmi bizottmány a holnapi napra e városon népgyűlést határozván e tárgyban tartatni a placatok nyomatnak is.

A kir. biztos ur és védelmi bizottmány intézkedését a gyűlés megnyugvással veszi s a kir. biztos urat e város védelmében az oltalmi bizottmány nyilati együtt munkálásra felkéri.

485.

Az előbbi szám nyomán indítványozatik a kir. biztoshoz e város iránt nyilvánított részvételiért s e város oltalma vezetésének átvételiért. innen a gyűlésből köszönő küldöttségnek leendő határozása.

A kir. biztoshoz indítványozott küldöttség a főbiró vezérlete alatt meghatározatván ezen köszönő küldöttségnek egyszersmind meghagyatik ezredes b. Baldaccinak is a város köszönetét annak védelmére nyilvánított készségéért megvinni.

486.

Az előbbi számok nyomán jelentetik, hogy Gidófalvi Gábor polgártárs a tegnapi napon jöven meg Kolozsvárra, Ludason nagy számu oláhokat talált s úgy érté, hogy Ludastól Balásfalváig mintegy 6000 emberből álló cordon van huzva.

Ezen körülménynek kir. biztos b. Vay Miklóssali tudatására Jónás Ferencz és jelenlévő Gidófalvi Gábor polgártársak elküldetnek.

487.

A főbiró jelenti, hogy tegnap az általa ezennel felmutatott kétfejű sassal pecsételt

s kívül német nyelven az erdélyi hadi kormánytól a kolozsvári tanácsnak czimzett levélborítékot vette, melynek tartalmát minden írásbeli készület nélkül a Wiener Zeitung négy darab Récsei miniszterelnökké, Jellasic kir. biztossá neveztetését tárgyzó kivonatai tették. Az oltalmi bizottmány eleibe terjesztetvén ezen levél és tartalma, azon bizottmány véleménye az, hogy egy más borítékba visszahelyeztetvén s melléje tétetvén a Récsei kinevezését érvénytelennek, őt kereset alá vonattatónak, Jellasic kinevezését szintugy erőtlennék nyilvánító hazai kormányi rendeletek, ugy a legközelebbi Jellasic és Récsei kinevezését visszavonó s az elsőt hazaárulónak, zendülőnek nyilvánító kir. rendelet, Latour kivégeztetését tárgyzó placattal s a várparancsnokok hívségre és nyilatkozatra felszólító parancscsal együtt egy hasonló egyszerű külirattal küldessék vissza a hadi kormánynak.

Az oltalmi bizottmány nézete szerint eljárás végett ezen tárgy áttétetik az oltalmi bizottmány eleibe, egyszersmind jelentések fel az országos oltalmi bizottmánynak, a kir. biztosnak és kir. kormánynak.

488.

A főbíró eltávozván, visszajöttivel jelenti, hogy kir. biztos b. Vay Miklós ur hivatására távozott el, ki gróf Toldalagi Ferencz urnak egy hozzá sietőleg küldött tudósítását közlé, mely szerint mint fennebb 484 szám alatt foglaltatik, M.-Vásárhely küldöttei alvezredes Urbánt megtalálván, ez utolsó szóval, sőt kézbeadással nyilvánítá és ígéré, hogy M.-Vásárhely ellen semmi ellenséges szándoka nincs.

489.

Indítványoztatik, hogy a pesti haza kormány ismételve találtassék meg ágyuk küldésére; az azon kormány által Károly-Fejérvárról megrendelt ágyuk és szerek átvétele s ide szállítása iránt a 482. számú végzés nyomán téessék siető intézkedés, neveztesse ki átvevő biztosok, s ezen ágyuk és ágyuszerek minél előbb kézhez kaphatása minden módon sürgettesse:

Mind Pestről ágyuk kérése, mind Károly-Fejérvárról megrendeltek minél előbb kézhez kaphatása siettetésére, átvételi biztosok kinevezésére az oltalmi bizottmány újból is megkéretik.

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közlő: K. Papp Miklós.

XLIII.

Széphalom, Decemb. 6-d. 1814.

Kedves barátom!

Épen ma egy holnapja, hogy elhagytatok, s ez a nap a mi kedves barátunknak s Generális Báró Vaynak s Csereinek neve napja; s keresztelési napja Eugéniemnek. Nem fog az nekem soha feljönni, hogy mind ezekről ne emlékezzem. Felette kedves emlékezetek ezek az én szívemnek.

Mi bennetek élünk egyedül, s ha Weselényinek sokba került is olly hosszú távollét után nem az ő imádott anyja karjai közzé repülni, hanem Pestről ide kerülni miattunk, meg van az a kis tekintetű jutalma, hogy ezen tíz napját nem vesztegette el haszon nélkül: egy pár jó embernek igen nagy örömet nyujtottatok, s ezek elmondhatják a mit a nékem írt levélben a ti látástok után monda Berzsényi: meg volnánk békélve az emberiséggel, ha azt gyűlöltük volna is, mert benneteket látánk, ti szeretetre méltó lelkek! — Hányszor nem vagytok textje beszélgetéseinknek! — E napokban itt vala a sógorom. Ez gyönyörködve látá mint vagyunk eltelve véletek. Láttad volna őket! mondám;

Sophie is épen úgy tett még azt hallá, hogy én mint emlegetém Zsibót, s mint lángolék valamikor Zsibóról levelem jött. — O wir zweye, Ferencz und ich, sind ganz und gar versiebenbürgisirt! kiálta Sophie a bátyjához. In zwey Jahren sehen wir sie wieder, unsere Carlos und Posa; und dieses Jahr kommt Cserei Farkas und etwas später Döbrentei und der kleine Lajos. S ekkor ismét festettük képeiteket, s Sophie emlegeté, mint beszélléd barátodnak tisztelő bizodalommal a mi ifju mágnáskáinknak haszontalan s haszontalanságokat üző, haszontalanságokon kapkodó alacsony csoportjait, nem feddés vagy intés képen, hanem azon örömből, hogy a Tiéd nem ilyen. — Épen érkezék leveletek, s én neki ültem, s válaszoltam reá — de a választ eltéptem s újra írom itt. Sophie is tollhoz nyúlt, s egyszer olvassa mit írt neked. Öszvecsókoltam érte. Már akkor az egyik szeme fel vala gyúladvá, s azolta gyúladásban vagyon a másik is. Ő azt a kedves fjától kapta, a karika-szemütől. — A gyermek sokat szenvedett, s volt oly 24 óra, mellyben szeméit meg nem tudá nyitni. Ha Sophie jobban lesz, venni fogod azt, s szeretni fogod érte. Mások mindég az észtól kérnek tanácsot, nem soha a szívtől, hogy tegyék-e azt a mi eszükbe jut. Mi, a mi tisztaságunkban, örömet a szívre bízunk magunkat, s bízunk hogy a kiknek szívek van, bennünket megértenek.

Levelednek kérdező czikkelyére külön papiroson írok. Ez foglalja el egyéb tárgyaimat, s szívem ömledéseit.

Vettétek-e Kolozsvárra intézett leveleimet? Ezután Wesselényinknek mindég a Te adreszed alatt fogok írni, félvén, hogy az ő adresze alatt menő levelem más Wesselényi kezébe jut s feltörve megyen kezéhez vagy elveszhet, mellyre, a mint beszéllétek, már vannak példáink.

A Biographiát én úgy akarom írni, hogy az ne csak Miklósnak, hanem mind azon Wesselényieknek Biographiájok legyen a kiknek neveiket a Genealogiai fán látám. Ugy az interesszántabb fog lenni. Az istálló historiája, épen nem illetlen azt is ide dolgoznunk. De azt külön szakaszban s a versek után kell tenni, propter unitatem non vitiandam. A ló

nemes teremtése Neptunnak, sokkal nemezebb mint a Prometheusz teremtéseinek némellyike, de — ló, s a rágalmazást s az elméskedni szerető bolondokat rettegni kell. Hogy a mit akarok, jól csinálhassam, küldj minél több datumokat, nevezetesen a régibb Wesselényiekről, nevezetesen a Generálról a a kit törzsnek tevé a familiában, noha régiebbek is fognak útasításod szerént említetni. Ne feledd kivált, édes barátom, a Tachygraphuszok nagy halmú írását expilálni, s a mi nagy Wesselényinknek nevezetesebb szállásait kiíratni.

Ezen kérésem arra emlékeztet, hogy ígéreted teljesítését szívedre kössem: gyűjts nekem Autographokat. Nem bánom én ha csak subscriptiokat kapok is. Láttad melly tekintetben van előttem a mit Cserei Farkas és Teleki Joska, a Lajos fija, nekem küldöttek. Döbrentei is sokat gyűjthetne. Nem szeretnék én addig idvezülni, míg egy jó kötet illetén Autographi táblákat rézbe metszve kiadandok. Döbrenteitől nevezetesen a Leoninus Gyöngyösi írását kértem.

Élj szerencsésen, kedves barátom, s ne feledd azokat a kik tőled szerettedni óhajtának. Az enyéme ajánlják magokat barátságodba. Köszönöm kéréseim teljesítéseket, és hogy Cserei Farkasnak felölünk oly képet festél, melly benne vágyást támaszthata, bennünket meglátni. Azt mondá a Krisztus, hogy ha hitünk annyi lesz mint a mustármag, hegyeket fogunk kimozgathatni helyeikből. Ha az enyém annyira nevedkedhetik valaha mint a mustár mag, úgy én Zsibót, Krasznát és Széphalmot közelebb rántom egymáshoz, s közelebb mindezeket valamivel Bécshez, mellytől külömben még távolabb szeretnék lenni, hogy a Belvederhez lehessen közelebb.

Gondolatim egy bizonyos házasság felől, mellyről leveledben szót tevé.

Égessd el, ha elolvasod.

Azok szerént a miket erről hallék, erre nem vala semmi szükség. Abban az időben, s mikor már unokánk is van, minek az? — De házasodni mindennek szabad, s a ki az ilyenekbe belé szól, az erőszakot teszen más ellen, involat in jura alterius.

Jam pridem vera rerum vocabula ami-

simus, ezt mondja Tacitus. „Boldog akarok lenni, és így ragyogni akarok.“ — Mintha az ember ragyogás nélkül boldog nem lehetne! s mintha a ragyogó boldog is volna egyzersmind! — Tekintsük meg csak őket, meglátjuk a ragyogás alatt mennyi a rongy, s ők hányszor rántják meg a lepedőt, hogy elfedjék meztelenségeket; s midőn azt itt elfedik, amott annál inkább kimutatják a másik meztelenséget. Ők magok tudják hol szorítja az arannyal kivarrott csizma, s irigylik sokszor az arannyal ki nem varrott csizmájukat. Én nem ezt nézem szép állapotnak, hanem a laeta et honesta paupertást. Erdemmel ragyogni s anynyival birni a mi elég — quod satis est — független, szabad, eszes életet élni, ezt kellene irigylenünk, nem a csillogást. De mi kevélyek vagyunk, s innen ered boldogtalanságunk, melytől úgy szeretnénk futni, mint a pestistől. Nékem te B. W. Farkas felől oly szép képet festettél, hogy én, ha sorsot kellene választanom, az övét választanám; vagy mivel az is sok, az enyémmel elégedném meg, ha a sors azt engedné, hogy a mit 1794. Decemb. 14-dike oltá 1801. Junius 28-dikáig s azolta egy rossz testvérem gonoszsága miatt az anyám haláláig szenvedtem erszényemben, helyre hozhatnám. De ez öszverontott, s' idő kell míg kigázolok belőle. Nem forgatom magamat, hanem gyermekeimet. Ezeket a sors szerencsésekké teheti e tekintetekben is; a természet nekik elég szép és egészséges testet ada, s én nekik nevelést és amor mediocritatist fogok adni. Én az én jó feleségemet örömmel vettem volna el akárki leánya volt volna, mert az atyját forróan szerettem, s dicsőséget találtam abban, hogy én az ő veje legyek. Mikor Generális Vaynak kevés napok után a gyürüváltás után mondtam ki lányát vettem el, ez felsikoltott örömben: melly szép idea mondá. S valóban igen igen szép idea is volt. Sophienak anyja még él, s ennek jósága és gyengesége nekem és gyermekeimnek nagyot ártott, igen nagyot ártott. S én még is ötet szívesen szeretem. Idővel azt is helyre fogom hozhatni. Megengedj hogy magamra csavarodtam. Oda térek vissza, a hol állanom kellett volna.

A mi barátunk el kezdé futni a ragyogás útját, s azt futni tovább is akarja. Erszénye rossz karban vagyon, s most még rosszabbá tevé. Mit várhat? Hova viszi az? szorongattatni fog, elcsökken, s lelkében elgyengülvén, féltő nehogy oly lépteket is tegyen a miktől most iszonyodik. — A kit a sors leránt, annak legjobb volna érzeni, hogy le van rántva, s idegen rollt nem affectálván, abban ragyogni a miben veszte nélkül ragyoghat, — mert ragyogni a legszegényebb állapotban is lehet annyi fejjel, annyi szívvel; nem élni contra dignitatem, de suspendálni a fényt mind addig, míg rajtunk az idő tágít. De mit mond a világ? — O barátom! a világ mindent mond, s mindenről, és mindég! Azt kérjük inkább, mit mond az ész, a szív, a jók.

A mi barátunknak le kellene tenni a hivatal, vagy olyat viselni, a mi rajta könnyít, legalább a mi jobban el nem meríti.

A falusi életnek nagy gyönyörűségei vannak, csak tudjunk vele élni. Melly szerencse már az, hogy itt úgy élhetek a hogy magamnak tetszik, s nem tartozom pillogni — Berzsényi felől beszéllétek, hogy ő nem gazda. Elég rossz ha nem az. Még a gazdagnak is gazdának kell lenni, ha nem tisztartóskodik is. Hadd szóljak magamról. A parasztok azt hiszik, hogy a ki olvas és ír, az nem lehet gazda. De a ki reggeltől fogva estig pipáz, vagy vadász, vagy kártyázik, oh nekik az gazda lehet. Combinálni, planumot csinálni, azt kivinni, ebből áll a gazdaság. Én botránkozottató Író és Olvasó, én néha csillagos éggel jövök haza, s egész napot töltök vagy a mezőn vagy kertemben, — (mellyet sajnálva mondom most gyakran, ti nem is látatok.) — De kiszabott órára felkelni, lefekünni, s azt nézni mindég, ha lovaim megvannak-e vakarva, tehenemet megfejték-e — az servitus. Égessd meg ezt, s ne vedd egyébnek mint Grundsatzaim előadásának.

KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: à Monsieur Monsieur Moysé de Pataki.

Debrecin,

à Clausenbourg.

Méltóságos Bárá Wesselényi Miklós Urnál.